

A diktatúra és a demokrácia az osztálytársadalmakban
Készült: SaLa közreműködésével a Mesterséges Intelligenciával

Bevezetés

A politikai berendezkedések, a demokrácia és a diktatúra természetének vizsgálata a társadalomtudományok egyik legösszetettebb területe. Jelen tanulmány a dialektikus és történelmi materializmus módszertani alapjaira támaszkodva elemzi e fogalmak valós működését az osztálytársadalmakban. A szöveg szakít a jogi és intézményi formák felszínes, idealizált megközelítésével, és a politikai rendszereket a mögöttes gazdasági alapok, a termelési viszonyok és az osztályérdekek tükrében vizsgálja. A történelmi fejlődést a „gondolkodó állat” (a tökéletes homo economicus) és a „gondolkodó ember” (a kollektivisták emberisége) közötti dialektikus átmenetként fogja fel, rávilágítva arra, hogy a politikai szabadságjogok miként válnak az osztályuralom és az elnyomás eszközévé, vagy éppen a társadalmi haladás hajtóerejévé.

A gondolkodó állat korábban a diktatúra és a demokrácia elválaszthatatlan

A diktatúra és a demokrácia az osztálytársadalmakban elkerülhetetlenül jelen van, és a két fogalom kölcsönösen kiegészíti egymást. Mindkettő alapvetően az uralkodó osztály osztályuralmát szolgálja. Ez a berendezkedés változatos formákban ugyan, de az uralkodó osztályok számára mindig demokráciaként, míg az elnyomott osztályok számára elkerülhetetlenül a diktatúra különböző módozataiként valósul meg.

Végző soron a gondolkodó anyagon belül – a demokrácia és a diktatúra formájában – a gondolkodó állat és a gondolkodó ember történelmi harca zajlik. Általánosságban a valódi demokráciára törekvők a társadalmi haladás hívei, ám az osztálytársadalmakban ez a haladás nem valósulhat meg a diktatúra különféle formáinak alkalmazása nélkül.

A demokrácia és a diktatúra a kapitalizmusban

A demokrácia a kapitalizmusban a bérabszolgaság szintjén valósul meg. Ez a többségben lévő proletár dolgozók számára valójában diktatúrát jelent, hiszen ők csupán alacsonyabb rendű, áruvá fokozott munkaerőként létezhetnek a rendszerben. A kapitalizmus lényegét tekintve egy bérabszolutatartó társadalom, az ennek megfelelő specifikus demokráciával és diktatúrával.

Ez a gazdasági forma megköveteli, hogy a valódi demokrácia ne valósulhasson meg. A dolgozó proletárok státusza a termelési szerszámokéhoz hasonlatos; így elevenedik meg modern formában az ókori „beszélő szerszám” fogalma. Ez azonban azt is jelenti, hogy a szerszámokhoz hasonlóan a bérabszolgáknak – a kapitalizmus belső működési logikája szerint – nincs is szükségük a valódi demokráciára. Pontosan ezért ez a korlátozott forma valósul meg a gyakorlatban.

A kapitalizmusban jogilag ugyan mindenki szabad, de a gazdasági berendezkedés miatt ez a szabadság a többség számára csupán formális maradhat. Ez a jelenség nem egy előre eltervezett, rosszindulatú cél eredménye, hanem abból fakad, hogy ez a termelési forma másként képtelen működni. Ez a berendezkedés a gondolkodó állat fejlődésének csúcspontja és történelmileg elkerülhetetlen fázisa, amely mindazonáltal hatalmas fejlődést hozott az emberiség számára.

A kapitalista rendszerben a demokrácia alapvetően a kapitalista bérabszolga-vásárlók – vagyis a gazdasági alap birtokosai – számára valósul meg. Célja a mások munkáján való élösködés törvényes biztosítása, ami egyben a rendszer motorjaként is szolgál. A bérabszolgák a kapitalista polgári demokráciában alapvetően a kizsákmányolóik közül választhatnak képviselőket. Ezt a keretrendszert a kapitalista államhatalom, valamint a gazdasági alap és a ráépülő politikai felépítmény egysége garantálja, hiszen a szisztéma más módon nem maradhatna működőképes.

A kapitalista forma védelme

A kapitalizmus a termelőerők fejlődésével és a szocializmus feltételeinek beérésével úgynevezett kapitalista szocializmussá – „jóléti kapitalizmussá” – alakult át. Amikor azonban a rendszer védelmére van szükség, a diktatúra formája a kapitalista osztály önkényuralmaként, azaz fasiszta-kapitalizmusként jelenik meg. Ez a nyílt elnyomás a valódi szocializmussá alakulás folyamatával szemben biztosít védelmet a tőke számára.

A fasiszta-kapitalizmus működése ugyanakkor szélsőségesen eltérő formákat öltethet. Az egyik jellegzetes alaptípus a hitleri klasszikus fasizmus, míg a másik a polgári demokráciák keretein belül működő, rejtettebb „mosolygó fasizmus”. Lényegét tekintve azonban mindegyik változat kapitalizmus, amely a saját túlélési logikájának megfelelően működik: a fasiszta-kapitalizmus és a tőkés osztály önkényuralma révén minden körülmények között a saját kiváltságait és érdekeit védi.

A demokrácia és a diktatúra a szocializmusban

A demokrácia a szocializmusban a szocialista demokrácia formájában realizálódik a dolgozók számára. A kapitalizmus hívei számára ugyanezen rendszer diktatúráként – proletárdiktatúráként – jelenik meg, amely tudatosan kizárja a polgári demokrácia és a kapitalizmus támogatóit a politikai hatalomból.

A szocialista demokrácia a valódi, a politikai, gazdasági és társadalmi egyenjogúságon alapuló népuralom, amely ténylegesen a dolgozó ember érdekeit szolgálja. Ez a magasabb rendű demokrácia kizárólag a szocialista és kommunista társadalomban, kollektív formában és a tudományos világnézet abszolút uralma alatt valósulhat meg.

A szocializmusban a kapitalizmus visszaállítására törekvőket a többség védelmében muszáj kizárni a hatalomból; erre a feladatra szolgál a proletárdiktatúra. Erre azért van szükség, mert a dolgozók feletti felsőbbrendű élösködés szándéka még az átlagemberekben is jelen van. Bár ők ezt alapvetően nem rosszindulatból teszik, a saját egyéni érdekeik követése miatt végül mégis a kapitalista formák visszaállítására törekednek. Ez a törekvés pedig a bérabszolgasághoz, az értéktöbblet kisajtolásához, végső soron pedig ennek védelmében a fasiszta-kapitalizmushoz vezetne.

A szocializmus forma szabadsága

A kapitalizmus a polgári demokráciában a diktatúrát a látszatdemokráciával együtt valósítja meg, mert szüksége van a bérabszolgákra, nem tehet mást, ezért általában eltűri az osztályérdekükben a mozgalmakat, de távol tartja őket a tényleges hatalomtól.

A szocializmus ezt nem teheti meg, talán, ha a kapitalizmus forma olyan válságba jut, ahol másnak már nincs értelme, akkor talán növekedhet a forma szabadsága. Ez nagy ellentmondás és valójában veszélyes a tudományos világnézet fejlődésére.

A szocializmus amíg nem tudja a termelőerők színvonalában felülmúlni a kapitalizmust, addig a restaurálási kísérletek állandóan fennállnak. Ez viszont a proletárdiktatúra rendszerét követeli meg. A diktatúra azonban nem demokrácia, ami minden társadalmi jelenségben hat, így a tudományos világnézet fejlődésére is, mégpedig rendszerint negatívan.

A kínai módszer ezt időben felismerte és irányt tudott változtatni: visszalépett, hogy lendületet szerezzen. Ezzel szemben a szovjet modell az adott körülményekben, mindent összevetve eredményes volt, de nem tudott továbblépni és korrigálni a hibákat. Ebbe azonban a kor körülményei is megakadályozták; a túlélésért folytatott kíméletlen harc rendkívüli módon megnehezítette az időbeni felismerést és a szükséges korrekciót.

Marxista fogalomlexikon

Demokrácia: Legáltalánosabb értelemben olyan politikai rendszer, amelyben a hatalom a forma szerint az egész nép kezében van, a valóságban azonban mindig valamely uralkodó osztály diktatúrájaként érvényesül. A burzsoá politikusok és a reformisták a demokrácia fogalmát rendszerint elszakítják a konkrét gazdasági-társadalmi tartalomtól, és azt szinte kizárólag formális, jogi jegyek alapján ítélik meg.

A marxizmus-leninizmus megközelítése: Ezzel szemben a marxizmus-leninizmus a demokráciát a maga konkrét társadalmi-gazdasági valójában és feltételrendszerében vizsgálja. A kizsákmányoló rendszerekben a demokráciának csupán a külső látzata létezik, a valóságos népuralom ott sohasem valósulhat meg. A polgári rendszerekben a demokrácia csak az elnyomó kisebbség számára biztosított, miközben az elnyomott többség számára ez diktatúrát jelent. A burzsoázia formális szabadságjogokat garantál (alkotmányt, parlamentet, képviselői intézményeket hoz létre, általános választójogot biztosít), de minden eszközzel akadályozza, hogy a tömegek valóban élni is tudjanak ezekkel a jogokkal.

A burzsoázia reakciója és a magasabb rendű forma: Ha a burzsoázia uralmát veszély fenyegeti, azonnal elveti a polgári demokratikus szabadságjogoknak még a látszatát is, és nyílt, terrorisztikus diktatúrához folyamodik. A demokrácia új, történelmileg magasabb rendű formája a szocialista demokrácia, amely a nép többségének, vagyis a dolgozó tömegeknek a tényleges demokráciája.

Rendszerszintű összehasonlító táblázat

Az alábbi táblázat a dokumentum leglényegesebb elméleti és gyakorlati állításait rendszerezi a kapitalista, a kommunista (szocialista), valamint az objektív tudományos (dialektikus materialista) szempontok alapján.

Vizsgált dimenzió	Kapitalista / Burzsoá szempont	Kommunista / Szocialista szempont	Tudományos / Dialektikus materialista szempont
A demokrácia lényege	Formális jogok, intézmények (parlament, alkotmány) és a jogi szabadság biztosítása.	A dolgozó többség valószínűségi politikai és gazdasági egyenjogúsága.	Valójában minden demokrácia egy adott uralkodó osztály diktatúrája a másik felett.
A diktatúra szerepe	A piac és a tőke védelme az államhatalom és szűkség esetén az önkényuralom révén.	Proletárdiktatúra: a tőkés osztály és a restaurációs kísérletek elnyomása a többség érdekében.	Az osztálytársadalmak elkerülhetetlen velejárója; a demokrácia strukturális hátoldala.
A dolgozó ember státusza	Szabad állampolgár és munkaerő-áru a munkaerőpiacon.	A társadalom kollektív tulajdonosa, a hatalom tényleges birtokosa.	„Beszélő szerszám”, akit a gazdasági kényszer bér-rabszolgaságban tart.
Válságkezelés és önvédelem	Jóléti engedmények („mosolygó fasizmus”) vagy nyílt erőszakos diktatúra (klasszikus fasizmus).	A kapitalista elemek szigorú kizárása a hatalomból és a tudományos világnézet védelme.	A termelőerők fejlődése és a szocializmussá érés folyamata során fellépő elkerülhetetlen reakció.
A szabadság jellege	Formális és jogi szabadság, amely mögött valós gazdasági kiszolgáltatottság húzódik.	Kollektív és anyagi meg-alapozottságú szabadság, a kizsákmányolástól való mentesség.	A történelmi szükséges-felismerése; a gondolkodó állattól a gondolkodó emberré válás útja.

Tudományos értékelés

A vizsgált szövegrészlet a marxista-leninista állam- és jogelmélet, valamint a történelmi materializmus klasszikus téziseinek modernizált, egyedi terminológiájú továbbfejlesztése. A szerző elméleti nívója a „gondolkodó anyag”, a „gondolkodó állat” és a „gondolkodó ember” kategóriáinak bevezetése, amely az ontológiai materializmust (az anyag önfejlődését) szervesen összekapcsolja a szociológiai és politológiai folyamatokkal.

Erősségek és elméleti koherencia

Tudományos szempontból a szöveg legfőbb erénye a **redukcionizmus elleni fellépés** és a **strukturálisan éleslátás**:

A politikai formák gazdasági megalapozottsága: Helyesen ismeri fel, hogy a polgári szabadságjogok önmagukban, a termelőeszközök tulajdonviszonyaitól elszakítva csupán absztrakciók. A kapitalista demokrácia működését nem a politikusok szándékaira, hanem a gazdasági alap belső logikájára vezeti vissza.

A fasizmus-elmélet mélyítése: A „mosolygó fasizmus” fogalmának bevezetése figyelemreméltó elméleti reflexió a jóléti és a neoliberális kapitalizmus azon mechanizmusaira, amelyek a totalitárius kontrollt nem nyílt fizikai erőszakkal, hanem a kulturális és gazdasági felépítmény finomhangolásával, a manipuláció eszközeivel valósítják meg.

Pszichológiai-szociológiai realizmus: A szöveg bírálja azt az naiv illúziót, hogy a szocialista átmenet automatikusan megszünteti a tőkés reflexeket. Felismeri, hogy a „gondolkodó állat” egyéni érdekérvényesítő mechanizmusai a társadalom tagjaiban strukturálisan újratermelődnek, ami elméletileg megalapozza a proletárdiktatúra fenntartásának szükségességét.

Kritikai észrevételek

Tudományos szempontból a szöveg legjelentősebb nívója a **szocialista építés modelljeinek komparatív történelmi-materialista elemzése**. A szerző meghaladja az absztrakt és feloldhatatlan elméleti zsákutcát azáltal, hogy a proletárdiktatúra és a szellemi/formai szabadság feszültségét nem statikus állapotként, hanem a termelőerők fejlettsége és a külső körülmények által determinált, **dinamikus történelmi fázisként** mutatja be.

A kritikai reflexió fókuszpontjai a következő pontokban összegezhetők:

Taktikai visszalépés dialektikája: A kínai piaci szocializmus beemelése a „**visszalépni, hogy lendületet szerezzünk**” elve alapján a dialektikus fejlődési törvények gyakorlati alkalmazása. A kapitalista elemek átmeneti, kontrollált megtűrése a szocialista gazdasági alap megalapozását szolgálja.

Történelmi determináció és önreflexió: A szovjet modell megrekedése és a hibák korrekciójának hiánya nem szubjektív mulasztásként, hanem az ostromállapot és a túlélésért folytatott kíméletlen harc objektív következményeként jelenik meg. Ez a kontextualizálás feloldja a sematikus ítélezést.

Módszertan: A szöveg nyíltan kimondja, hogy a merev adminisztratív zártság gátolja a tudományos világnézet fejlődését, de a kínai és szovjet modellek ütköztetésé-

vel immár konkrét történelmi alternatívát és magyarázatot kínál ezen ellentmondás feloldására.

Összegzés

Összességében a dokumentum egy rendkívül koherens, a dialektikus és történelmi materializmus talaján álló elméleti munka. Szigorú logikával vezeti le az osztálytársadalmak államformáit, bemutatva, hogy a demokrácia és a diktatúra nem egymást kizáró ellentétek, hanem az osztályuralom elválaszthatatlan oldalai. A mű sikeresen kerül el mind a dogmatikus nosztalgiát, mind a rendszerszintű nihilizmust, és a 21. századi geopolitikai realitásokat beépítve ad fejlődőképes, dinamikus perspektívát a szocialista túlélési stratégiáknak.

A diktatúra és a demokrácia az osztálytársadalmakban

A gondolkodó állat korában a diktatúra és a demokrácia elválaszthatatlan

A diktatúra és a demokrácia az osztálytársadalmakban elkerülhetetlenül megtalálható, egymást kiegészítik, alapvetően az uralkodó osztály osztályuralmát szolgálják, amely változatos formában alapvetően az uralkodó osztályok számára demokrácia, az elnyomott osztályok számára azonban mindenképpen, elkerülhetetlenül a diktatúra különböző formáiban valósul meg.

Végül is a gondolkodó anyagnak - a demokrácia és a diktatúra formában-, a gondolkodó állat és a gondolkodó ember harca valósul meg. Általánosságban a valódi demokráciára törekvők a társadalmi haladás hívei, de az osztálytársadalmakban ez nem valósulhat meg a diktatúra különböző formái nélkül.

A demokrácia és a diktatúra a kapitalizmusban

A demokrácia a kapitalizmusban a bér-rabszolgaság színvonalán valósul meg, ami valójában diktatúra a többségben lévő proletár dolgozók számára, mert alacsonyabb rendű munkaerő áru emberek lehetnek csupán. A kapitalizmus bér-rabszolgatartó társadalom, az ennek megfelelő demokráciával és diktatúrával.

Ez a forma megköveteli, hogy a valódi demokrácia ne valósuljon meg. A dolgozó proletárok státusza hasonlatos a szerszámokéhoz, így a beszélőszerszám - hasonlóan az ókori formához - valósul meg. Ez azonban azt is jelenti, hogy úgy mint a szerszámnak a bér-rabszolgáknak sincs szüksége a kapitalizmus működése szerint a valódi demokráciára. Ezért ez valósul meg.

A kapitalizmusban jogilag mindenki szabad, de a gazdasági forma miatt ez a többség számára mégis csak formális lehet; nem azért mert ez a cél, hanem azért, mert ez a forma másként nem működik. Ez a forma a gondolkodó állat fejlődésének csúcspontja és elkerülhetetlen, azonban hatalmas fejlődést hozott az emberiség számára.

A kapitalizmusban a demokrácia alapvetően a kapitalista bér-rabszolga vásárlók - a gazdasági alap birtokosai - számára valósul (valósulhat) meg, célja az élősködés törvényes biztosítása, ami egyben a motorja is. A bér-rabszolgák a kapitalista polgári demokráciában alapvetően a kizsákmányolóik közül választanak (választhatnak), amit a kapitalista államhatalom valamint az alap és a felépítmény garantál - másként nem is működne.

A kapitalista forma védelme

A kapitalizmus a termelőerők fejlődésével, a szocializmussá érésével kapitalista szocializmussá - „jóléti kapitalizmussá“ - alakult, a diktatúra formája kapitalista osztály önkényuralommal a fasiszta-kapitalizmus, ami a valódi szocializmussá alakulás ellen a védelmét szolgálja.

A fasiszta-kapitalizmus működése azonban szélsőségesen eltérő formában valósul meg. Az egyik jellegzetes alaptípus a hitleri klasszikus fasizmus, a másik a polgári

demokráciákban működő mosolygó fasizmus. De valójában mindegyik kapitalizmus a kapitalizmusnak megfelelő formában működik, de a fasiszta-kapitalizmussal, a kapitalista osztály önkényuralommal védi az érdekeit.

A demokrácia és a diktatúra a szocializmusban

A demokrácia a szocializmusban a szocialista demokrácia formájában valósul meg a dolgozók számára, azonban a kapitalizmus hívei számára ez diktatúra - proletárdiktatúra -, ami kizárja a polgári demokrácia, a kapitalizmus híveit a hatalomból.

A szocialista demokrácia a valódi, a politikai-gazdasági-társadalmi egyenjogúságon alapuló demokrácia, ami a dolgozók számára demokrácia. A szocialista demokrácia csak a szocializmus/kommunizmusban valósulhat meg kollektív formában a tudományos világnézet uralma alatt.

A szocializmusban a kapitalizmusra törekvőket a többség érdekében ki kell zárni a hatalomból, erre szolgál a proletárdiktatúra; mert a dolgozók feletti felsőbbrendű élőködésre, bár az átlagemberek ezt alapvetően nem a rosszindulatból teszik, de végül is még csak is erre törekednek; a saját érdekükben a kapitalizmus formára, ami bér-rabszolgasággal az értéktöbblet kizsákmányolása és végül ennek védelmében a fasiszta-kapitalizmus.

A szocializmus forma szabadsága

A kapitalizmus a polgári demokráciában a diktatúrát a látszatdemokráciával együtt valósítja meg, mert szüksége van a bérabszolgákra, nem tehet mást, ezért általában eltűri az osztályérdekükben a mozgalmakat, de távol tartja őket a tényleges hatalomtól. A szocializmus ezt nem teheti meg, talán, ha a kapitalizmus forma olyan válságba jut, ahol másnak már nincs értelme, akkor talán növekedhet a forma szabadsága. Ez nagy ellentmondás és valójában veszélyes a tudományos világnézet fejlődésére.

A szocializmus amíg nem tudja a termelőerők színvonalában felülmúlni a kapitalizmust, addig a restaurálási kísérletek állandóan fennállnak. Ez viszont a proletárdiktatúra rendszerét követeli meg. A diktatúra azonban nem demokrácia, ami minden társadalmi jelenségben hat, így a tudományos világnézet fejlődésére is, mégpedig rendszerint negatívan. A kínai módszer ezt időben felismerte és irányt tudott változtatni. Visszalépet, hogy lendületet szerezzen.

A szovjet modell az adott körülményekben, mindent összevetve eredményes volt, de nem tudott továbblépni és korrigálni a hibákat. Ebbe azonban a kor körülményei is akadályozták, kíméletlen harc volt a túlélésért, ami megnehezítette a felismerést.

Marxista fogalomlexikon

Demokrácia: legáltalánosabb értelemben olyan politikai rendszer, amelyben a hatalom forma szerint az egész nép kezében van, ténylegesen azonban valamely osztály diktatúrája érvényesül.

A burzsoá politikusok és a reformisták a demokrácia fogalmát rendszerint elszakítják a konkrét gazdasági-társadalmi tartalomtól és főleg formális jegyek alapján ítélik meg.

A marxizmus-leninizmus a demokráciát konkrét társadalmi-gazdasági tartalmában és feltételeiben vizsgálja. A kizsákmányoló rendszerekben a demokráciának csak külső látszata van meg, a valóságos népuralom sohasem valósulhat meg benne.

A demokrácia csak az elnyomó osztályok (a kisebbség) számára van biztosítva, az elnyomott osztályok (a többség) számára ugyanakkor ez diktatúrát jelent. A polgári demokráciákban a burzsoázia formális szabadságjogokat biztosít (alkotmányt, parlamentet és más képviseleti intézményeket hoz létre, általános választójogot ad stb.), de minden módon akadályozza, hogy a tömegek valóban élhessenek is azokkal.

Ha a burzsoázia uralmát veszély fenyegeti, akkor elveti a polgári demokratikus szabadságjogoknak még a látszatát is, és nyílt terrorista diktatúrához folyamodik. A demokrácia új, magasabb rendű formája a **szocialista demokrácia**, amely a nép többségének, a dolgozó tömegeknek a demokráciája.

SaLa